

Ташмаматов А.А., Ааматбек кызы А.

**АДМИНИСТРАТИВДИК УКУКТАГЫ ДИСЦИПЛИНАРДЫК
ЖООПКЕРЧИЛИКТИН АЙРЫМ БИР МАСЕЛЕЛЕРИНИН КАРАЛЫШЫ**

Ташмаматов А.А., Ааматбек кызы А.

**ОТРАЖЕНИЕ НЕКОТОРЫХ ПРОБЛЕМ ДИСЦИПЛИНАРНОЙ
ОТВЕТСТВЕННОСТИ ГОСУДАРСТВЕННОГО СЛУЖАЩЕГО**

A.A. Tashmatov, Amatbek kyzy A.

**REFLECTING SOME OF THE ISSUES OF DISCIPLINARY LIABILITY
OF CIVIL SERVANT**

УДК: 347:45.7

Макалада дисциплинардык жоопкерчиликтин түшүнүгү, мамлекеттик кызматчынын өзгөчөлүгү жана жөнгө салууну каралган.

В этой статье рассмотрено понятие дисциплинарной ответственности государственного служащего, ее особенности и правовое регулирование.

This article examined the notion of civil servant's disciplinary responsibility, its features and legal regulation.

Азыркы учурда мамлекетти демократиялык негизде башкаруу шартында, административдик укуктун мааниси чоң. Коомдогу укуктук мамилелерди жөнгө салууда жоопкерчилик маселеси келип чыгат. Мына ошондуктан, административдик укуктагы дисциплинардык жоопкерчиликтин айрым бир маселерине талдоо жүргүзүүнү максат кылдык.

Дисциплинардык жоопкерчилик бул негизинен кызмат адамдары тарабынан анча чоң эмес укук бузуулар катталганда, ошондой эле укук бузууларды болтурбоо, ага бөгөт коюу жана анын алдын алуу максат көздөгөн мамлекеттик ыйгарым укуктуу, бийлик органдары тарабынан атайын мыйзам ченемдерде каралган юридикалык жаза чара колдонууга уруксат берген документ болуп эсептелет.

Дисциплинардык жоопкерчилик комплекстүү мүнөзгө ээ болот, анткени, ал эмгек укугу, административдик укук, жаза-аткаруучулук жана башка укук тармактарынын ченемдери менен жөнгө салынат. Юридикалык жоопкерчиликтин мындай түрүн административдик укук курсунда кароонун негизи болуп, дисциплинардык жоопкерчиликтин субъекттери болуп административдик укуктун атайын субъекттери катышышы мүмкүн экендиги эсептелинет (мамлекеттик кызматчылар, аскер кызматчылары ж.б.).

Айрым россиялык окумуштуулардын пикири боюнча, мисалы Б.Н.Габричидзе, А.Г. Чернявский «өзүнүн табияты жана мүнөзү боюнча дисциплинардык жоопкерчилик албетте, административдик укуктук жоопкерчилик болуп саналат»²⁰ деп эң туура белгилешет. Чындыгында эле, мамлекеттик органдардын кызматчыларынын дисциплинардык жоопкерчилиги, укуктук жоопкерчиликти колдонуудагы административдик мыйзамдар менен жөнгө салынуучу түрлөрүнүн бири. Дисциплинардык жоопкерчиликтин административдик укуктук табиятын эске алуу менен, эң оболу укуктук адабиятта болгон мындай дефиницияны карап

чыгуу зарыл. Б.М.Лазарев мындай деп эсептейт: «дисциплинардык жоопкерчилик эреже катары дисциплинардык чекилик иш үчүн келип чыгат, мындай иштер ички эмгектик тартип эрежелерин же кызмат эрежелерин күнөөлүү бузуу түшүнүлөт. Мындай бузуу аракеттен да жана аракетсиздиктен да көрүнүшү мүмкүн, ага аң сезимдүү түрдө да, байкабастыктан да жол берилиши мүмкүн».²¹

Д.М.Овсянко аны мындайча аныктайт «мамлекеттик кызматчыларга кызматтык баш ийүү тартибинде мамлекеттик кызматтын эрежелерин күнөөлүү бузгандыгы үчүн дисциплинардык таасир көрсөтүүчү чараларын, жазык тартибинде куугунтукталбаган колдонуу катары жоопкерчилик».²²

Д.Н.Бахрахтын пикири боюнча: «дисциплинардык жоопкерчилик – бул дисциплинардык бийликтин субъекттери тарабынан аларга баш ийген туруктуу жамааттардын мүчөлөрүнө дисциплинардык чекиликтер жана башка укук бузуулар үчүн укуктук ченемдердин негизинде дисциплинардык жаза-чаралар салуу. Ал дисциплинардык мажбурлоонун курамдык, бирок жетиштүү түрдөгү өз алдынча бөлүгү болуп саналат».²³

2004-жылдын 11-августундагы «Мамлекеттик кызмат жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 37-беренесине ылайык мамлекеттик кызматчынын дисциплинардык жоопкерчилиги деп, мамлекеттик органдын жетекчисинин (жалдоочунун) мамлекеттик кызматчыга карата өзүнүн милдеттерин күнөөлүү, укукка жат аткаргандыгы же талаптагыдай эмес аткаргандыгы үчүн (дисциплинардык кемчилик кетируүү) дисциплинардык таасир көрсөтүү (жаза-чара) колдонуу түшүнүлөт».²⁴

Келтирилген бардык түшүнүктөрдө дисциплинардык чекилик иш жасоо дисциплинардык жоопкерчилик катары таанылгандыгын белгилей кетүү зарыл. Жогоруда келтирилген аныктамалардан улам, дисциплинардык чекилик иш жасоодон тышкары дисциплинардык жоопкерчиликтин айырмалуу белгилери: атайын санкцияларды дисциплинардык жаза-чараларды колдонуу жана линиялык бийлик чегинде жүзөгө ашыруу болуп саналат. Демек, бул түшүнүктү анализдөөдөн кийин дисциплинардык жоопкерчилик дисципли-

²¹ Лазарев Б.М. Административная ответственность: Учебное пособие. М., 1998

²² Тимошенко И.В. Таможенное право России. Уч. пособие. - Ростов на Д. Феникс, 2002

²³ Бахрах Д.Н.Административная ответственность: Учебное пособие. М., 1999

²⁴ Кыргыз Республикасынын 2014-жылдын 04-апрель № 9 Мыйзамынын 37- беренеси.

²⁰ Габричидзе Б.Н. Российское административное право: Учебник для вузов. М., 1998.

линарудук укук бузуулар үчүн дисциплинардук бийлик субъекттеринин туруктуу жамааттардын өздөрүнө баш ийген мүчөлөрүнө укуктук негиздердин негизинде дисциплинардук жаза чара көрүүнү билдирген, юридикалык жоопкерчиликти түрү экендиги жөнүндө тыянак чыгарууга болот.

Дисциплинардук жоопкерчиликтиң негизги мүнөздөмөлөрү:

- дисциплинардук чекилик иш негиз болуп чыгат (ошондой эле аскер кызматчыларынын, ИИМ кызматкерлеринин жана башка адамдардын дисциплина жөнүндө уставдарда көрсөтүлгөн башка укук бузуулары);

- дисциплинардук жоопкерчилик чарасы дисциплинардук жаза-чара дисциплинардук жаза-чара ыйгарым укук берилген адамдар тарабынан (эреже катары, администрациянын өкүлдөрү) эмгектик же башка туруктуу жамааттын аларга баш ийген мүчөлөрүнө карата гана колдонулат; жаза-чара колдонуучу адамдардын дисциплинардук бийлигинин чектери укук менен аныкталат.

Дисциплинардук жоопкерчиликтиң субъектери катары эмгек жамаатынын мүчөлөрү гана эмес, эмгектик (кызматтык) мамилелер менен байланышпаган адамдар да чыгышы мүмкүн. Аларга жатаканаларда жашаган, билим берүү мекемелеринде окуган жана башка адамдарды киргизүүгө болот.

Дисциплинардук жоопкерчилик Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында, Кыргыз Республикасынын Эмгек кодексинде, дисциплинардук уставдарда, дисциплина жөнүндө жоболордо ички эмгек тартиби эрежелеринде белгиленет.

2004-жылдын 11-августундагы №114 «Мамлекеттик кызмат жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 38-беренесине ылайык мамлекеттик кызматчынын ага жүктөлгөн милдеттерин аткарганандыгы же талаптагыдай эмес аткарганандыгы үчүн мамлекеттик кызматчыга төмөнкүдөй дисциплинардук жаза-чара көрүлүшү мүмкүн:

- эскертүү;
- сөгүш;
- катуу сөгүш;
- кызматка толук ылайык келбегендиги жөнүндө эскертүү;

- класстык ченин төмөндөтүү же ээлеген кызмат ордунан төмөндөтүү;

- класстык ченден ажыратуу;
- белгиленген тартипке ылайык белгилүү мөөнөткө эмгек акысынын үстөк акысын кармап калуу;
- ээлеген кызматынан бошотуу.²⁵

Дисциплинардук жаза-чара чекилик иш айкындалгандан кийин түздөн-түз колдонулат, бирок ал айкындалган күндөн тартып алты айдан кечиктирилбөөгө тийиш. Эмгек дисциплинасын ар бир бузуу үчүн бир гана дисциплинардук жаза чара көрүлүшү мүмкүн.

Мамлекеттик кызматчы ага дисциплинардук жаза чара күчүндө болуп турган убакта кызматынан жогорулатылышы мүмкүн эмес.

Мыйзамдарда, уставдарда дисциплина жөнүндө жободо кызматкерлердин айрым категориялары үчүн

башка дисциплинардук жаза чаралар да каралышы мүмкүн.

Мамлекеттик кызматчыларга (катуу сөгүш берүү, кызматына толук ылайык эместиги жөнүндө эскертүү), аскер кызматчыларына жана ИИМ кызматкерлерине (теш белгисинен ажыратуу, атайын наамын бир баскычка төмөндөтүү ж.б.), студенттерге, аспиранттарга ЖОЖдордун даярдоочу бөлүктөрүнүн угуучуларына (окуу жайынан чыгаруу) жана адамдардын башка категорияларына карата дисциплинардук жаза чаралардын өзгөчө түрлөрү колдонулат. Дисциплинардук жаза чара эреже катары кызматтык баш ийүү тартибинде тикелей жетекчи же жогору турган кызмат адамы, орган тарабынан алардын компетенциясынын жана белгиленген жаза чаралардын чегинде салынат.

Дисциплинардук өндүрүш (дисциплинардук жаза-чараларды колдонуунун эрежелери жана тартиби, аларга даттануу, жокко чыгаруу жана алып салуу) атайын ченемдик актыларда, дисциплинардук уставдарда, дисциплина жөнүндө жоболордо жана башка бекитилген административдик процесстик ченемдерди жөнгө салат.

Кыргыз Республикасынын эмгек кодекси дисциплинардук жаза чараларды колдонуу жана аларды алып салуу тартиби жөнүндө ченемдерди, ошондой эле уюмдун жетекчисин жана анын орун басарларын кызматкерлердин өкүлчүлүктүү органынын талабы боюнча дисциплинардук жоопкерчиликке тартуу шарттарын камтыгандыгын белгилей кетүү зарыл.

Дисциплинардук чекилик иш – бул, адамдын үзүнүн кызматтык (эмгектик) же тийиштүү укуктук актыларда бекитилген башка милдеттерин, мыйзамдарда каралган дисциплинардук жоопкерчиликке алып келген күнөөлүү, укукка жат аткаруусу же талаптагыдай эмес аткаруусу.

Дисциплинардук чекилик иштин курамы:

Объект – дисциплина (эмгектик, кызматтык), жоопкерчилик субъектине жүктөлгөн милдеттер, жүрүм-турум эрежелери;

Объективдүү жагы – кызматкердин же башка адамдын дисциплинардук жоопкерчилик каралган аракетин (аракетсиздиги).

Субъект – кызматкер (кызматчы) жана башка адамдар, аларга колдонуудагы мыйзам боюнча дисциплинардук жоопкерчилик салынышы мүмкүн.

Субъективдүү жагы – адамдын жасап жаткан жосунуна карата ниет же байкабастык формасындагы күнөөсүн мүнөздөөчү психикалык мамилеси.

Дисциплинардук чекилик иш төмөнкүдөй белгилерди камтууга тийиш:

жосундун укукка жаттыгы, башкача айтсак мыйзамдарды жана башка ченемдик, ошондой эле, жекече актыларды, анын ичинде ички тартип эрежелерин, кызматтык нускамаларды жана башка. Ошондой эле, жогору турган органдардын жана кызмат адамдардын токтомдорун, чечимдерин, буйруктарын жана тескемелерин бузуу; жосундун күнөөлүүлүгү, башкача айтсак жасаган адамга көз каранды эмес себептер боюнча милдеттерди аткаруу же талаптагыдай эмес аткаруу дисциплинардук чекилик иш катары каралышы мүмкүн эмес.

Демек жогорудагы ой пикирлерге таянып дисциплинардук жоопкерчилик бул иш берүүчү менен иш алуучунун ортосундагы мамиленин жыйындысы же

²⁵ Кыргыз Республикасынын 2014-жылдын 4-апрель №114 Мыйзамынын 38-беренеси.

иштеген ишине карата берген санкциясы деп атасак болот.

Адабияттар:

1. КР Конституциясы. – Бишкек, 2010.
2. КР Административдик жоопкерчилик Кодекси 04.08.1998.– № 114.
3. КР Эмгек Кодекси 04.08.2004.– № 106.
4. Мамлекеттик кызмат жөнүндө мыйзамы 16.04.2014.– №114.
5. Шерипов Н.Т. Административдик укук Б.2009.
6. Габричидзе Б.Н. Российское административное право: Учебник для вузов. М., 1998.
7. Тимошенко И.В. Таможенное право России. Учебное пособие. - Ростов на Д. Феникс, 2002.
8. Бахрах Д.Н., Кивалов С.В. Таможенное право России. Монография. - Екатеринбург: Изд. «Диамант», 1995
9. Бахрах Д.Н. Административная ответственность: Учебное пособие. М.,1999
10. Лазарев Б.М. Административная ответственность: Учебное пособие. М.,1998.

Рецензент: к.филос.н., доцент Аблазов К.
